

**MTAALA WA UMILISI
SEKONDARI MSINGI
UTATHMINI
MUHULA WA KWANZA 2024**

GREDI 7

MWONGOZO WA KUSAHISHA

KISWAHILI

1. **UFAHAMU**

- (a) (i) Kiingereza ni lugha ya Kimataifa
(ii) Kiingereza ni lugha rasmi ya mawasiliano nchini Kenya.
(iii) Kiingereza ni lugha inayotumiwa sana mjini Nairobi.
(iv) Kwa sababu ya athari ya Waingereza waliotutawala. (yoyote) $1 \times 2 = 2$
- (b) (i) Wanaume huzungumza Kisw/Kiing.
Kupita puani/huninginisha funguo, tembea kwa madaha. Idadi kubwa ya watu magari ya kila aina
Watu huvalia nadhifu sana/mavazi/mapambo, watoto/wanaume/wanawake.
Kiingereza na Kiswahili huzungumzwa takriban wakati wote.
Wanawake wengi ajabu huendesha magari yao wenyewe
Watu wa Nairobi hutembea kwa kasi sana /Hawana muda wa kupoteza.
Barabara pana na nyingi.
Majumba yana maumbo ya kustaajabisha/Kipekee/Maalum.
Wanawake huendesha magari yao wenyewe.
Watoto kuzungumza Kiingereza, Kiswahili na Sheng (zozote $3 \times 1 = 3$)
- (c) (i) Wingi wa watu (La au ndiyo si sehemu ya jibu) (yoyote) $1 \times 1 = 1$
(ii) Wana uwezo wa Kifedha/wana pesa zao/wanajimudu/wameajiriwa.
Ili Wapendeze/watunze heshima zao, kazi zao haziwachafui.
Kazi wanazofanya zinawalazimu, (yoyote $1 \times 2 = 2$)
- (d) “Limetumika nje ya muktadha”. Sheng si lugha maalumu/si lugha inayotambulika linalokubaliwa kama Kisw + Kiing.
Lahaja limetumika nje ya muktadha wake.
Sheng Si lahaja /ni mchanganyiko wa Kisw + Kiingereza. $1 \times 1 = 1$
- (e) (i) Mawazo/ fikira/mtazamo/kufikiri tafakuri
Akitoa vitenzi apate $\frac{1}{2}$
(ii) Linaosadifu/Linaloakisi, Landana na/linalokubaliana/Linalofaa,
linalolingana/linaloana na /linalostahiki/linalofuatana na
(iii) Shughuli zao/pilkapilka/harakati zao Mambo ya/kazi zao/wanajishughulishe
na..... /zidi na shughuli. . (zozote $3 \times 1 = 3$)

2. **UFUPISHO**

- (a) - Nchini Kenya Kiswahili kilisambazwa kwa njia ya biashara.
- Misafara iliyokwenda bara ilieneza Kiswahili.

- Utawala wa kikoloni, ulikitweza Kiswahili,
- Waingereza walitilia mkazo utumiaji wa lugha za kikabila.
- Kiswahili kilichukuliwa kuwa lugha ya maboi
- Wamisheni walipinga Kiswahili.

- (b)
- Nchini Kenya Kiswahili kinatumika na wengi kuwasiliana.
  - Kiswahili ni lugha ya taifa na lugha rasmi.
  - Kiswahili ni somo la lazima katika shule ya Msingi na Sekondari na linaendelezwa katika vyuo vikuu vya Kenya.
  - Kiswahili hakikuenea katika bara ya Kenya kama kilivyoenea Tanzania.
  - Nchi ikiwa na lugha nyingi na watu wachache huweza kukuza moja kuwa lugha ya taifa.
  - Kiswahili hakikuenea Kenya sana kwa sababu biashara haikufana,

Hijai :Makosa hadi sita= alama 3

Sarufi :Makosa hadi kumi = alama 5

Ma	-	6
B	-	6
Ut	-	3
		15

Ziada : Kwa kila maneno 10 alama 1
Kwa kila maneno 5 alama ½

3. MATUMIZIYALUGHA

- (a) (i) /Z/ kikwamizo ½
(hutamkwa katika ufizi)
/d/ kipasuo ½
(ulimi hugusa ufizi) al 1

Jinsi hewa inavyozuiliwa
Mahali hewa inapozuiliwa

Yeyote $1 \times 1 = 1$

- (b) Kupumzika
Kufanya tulie/walie

Zozote $2 \times 1 = 2$

- (c) Kijumba chenye hakikujengwa kibondeni karibu na kijito.

$1 \times 2 = 2$

- (d) (i) M'bono

al 1

- (ii) Bara 'bara

al 1

- (e) (i) - Huashiria neno lina kosa la tahajia au sarufi.
- Kuashiria kwamba neno linahitaji uzingatifu zaidi

$2 \times 1 = 2$

- (ii) - Kuonyesha herufi ambayo imeachwa,
- Kuonyesha tarakimu ambayo imeachwa

- Hutumika katika somo la lugha kuonyesha au kubainisha sauti k.m /ng/ na /ng'/
 $2 \times 1 = 2$

- (f) (i) Nduni]

- Jambo lisilokuwa la kawaida muujiza
(Mwalimu ahakiki sentensi) 1×1 = 1
- (ii) Duni
Kisicho na thamani kubwa
Iliyo na thamani ndogo
Hafifu
(Mwalimu akague sentensi) 1×1=1
- (g) Sentensi sahili
Sentensi ambatano
Sentensi changamano
- (h) Tukilala sana tutachelewa kwenda shuleni. 1×2 = 2
- (i) (1) Nomino za jamii
Nomino dhahania
Nomino za wingi
Nomino za pekee
(2) (a) Kihusishi cha ulinganifu
(b) Kihusishi cha sababu
- (j) U_U
U_YA
K_U
I_I
I_ZI
U_I
- (k) Mgomba uo huo/huo huo
(mwaiimu ahakiki sentensi)
- (l) (i) Hakiki sentensi alama 1
(ii) Hakiki sentensi alama 1
- (m) (i) Tunzo/zawadi/uongofu 1×1 =1
(ii) Damu 1×1=1
- (n) Chumvi ichafukayo si ile uizungumziayo 2×1=2
- (o) Mwanasiasa shupavu amekamatwa-kishazi huru.
Aliyechochea wananchi- kishazi tegemezi. (1×2)
- (P) Uzi ungekatika ungepotea 1 × 2 = 2
- (q) Hutumiwa kama kiambishi cha kitenzi kamili
Hutumika kama kiwakilishi cha mahali
Hutumika mwanzoni mwa nomino za ngeli yak u
Hutumika kama kiwakilishi cha cha nafsi ya pili.
1 × 1
- (r) Mofimu tegemezi
Mofimu huru 2×1 = 2

ISIMU JAMII

4. (a) - Ili kusisitiza ujumbe wanaopitisha.
- Ili kutoa maelezo ya ziada kuhusu ujumbe wanaopitisha. 2 × 1 = 2
- Ili kuficha ujumbe kwa wasikilizaji wengine/ambao hawaelewi lugha ya pili
- Ili kuhakikisha kuwa hadhira ambao hawaelewi lugha moja wanapata ujumbe huo
kwa lugha ya pili.

(b) Uhodari/ueledi wa mzungumzaji kutumia lugha zaidi ya mbili kwa ufasaha. Mfano kuwa na uwezo wa kuwasiliana kwa lugha ya kiswahili, kimombo, kikamba, kijapani nk

$$2 \times 1 = 2$$

- c)
- (i) Vita
  - (ii) Ndoa baina ya makabila
  - (iii) Elimu
  - (iv) Ukoloni
  - (v) Magonjwa
  - (vi) Biashara

$$\text{Hoja zozote } 6 \times 1 = 6$$

MWISHO

